

Podnětné byly tematické přednášky a diskuze s odborníky (mj. polským historikem Robertem Žurkem a ředitelem Mezinárodního vzdělávacího centra o Auschwitz a holokaustu Andrzejem Kacorzkyem) i návštěva konkrétních výstav. V Krakově šlo o moderní expozice Městského historického muzea v rozlehlých, multimediálně bohatě vybavených interiérech bývalé továrny Oskara Schindlera a v komorním prostoru lékárny Tadeusze Pankiewicze na území někdejšího krakovského ghetta. Na druhém břehu Visly ležící Židovské muzeum Galicia prezentovalo především fotografickou výstavu *Stopy paměti*, mapující zanikající i obnovované židovské památky polské Haliče. V berlínském Domě Paula Löbeho jsme se v doprovodu autorů a kurátorů seznámili s dvojicí projektů, reflektujících téma holokaustu na umělecké rovině. Předlohou pro velkoformátové *Kresby proti zapomnění* rakouského výtvarníka Manfreda Bockelmana se staly fotografie dětí, zavražděných v koncentračních táborech a při experimentech na vídeňské psychiatrické klinice Spiegelgrund. Výstava *Smrt nemá poslední slovo* se pokusila vyjádřit nadčasovou sílu umění prezentací obrazů obětí i přeživších holokaustu v záměrném spojení s díly současných tvůrců. Českého návštěvníka mohl obzvláště zaujmout československý původ části na výstavě zastoupených autorů. Jeden z nich, šestaosmdesátiletý ostravský rodák Jehuda Bacon, se dokonce zúčastnil slavnostní vernisáže.

Program setkání v Berlíně vyvrcholil neveřejnou diskuzí účastníků se spolkovým prezidentem Joachimem Gauckem, prezidentem spolkového sněmu Norbertem Lammertem a jedním z přeživších holokaustu, novinářem Marianem Turskim. Oficiální zakončení se odehrálo 27. ledna v podobě pietní „vzpomínkové hodiny“ v plenárním sále spolkového sněmu. Prezident Gauck jako hlavní řečník připomněl obtížnou cestu (západo- a východo)německé společnosti ke kritickému reflektování nacistického traumatu a s odkazem na nelehké výzvy, před nimiž stojí soudobá Evropa, vyzdvihl nutnost přirozeného mezilidského respektu a solidarity.

Mezinárodní setkání mládeže vytváří svým charakterem příhodnou platformu pro rozvoj kritického myšlení o otázkách moderních dějin, které často přímo i nepřímou ovlivňují naši současnost. Díky vstřícnosti organizátorů a otevřenosti účastníků, ochotných věcně diskutovat i naslouchat názorům druhých, nezůstal tento potenciál ani během letošního ročníku nevyužit.

Michal Kurz — Jiří Neminář

Simon ATTILA, *Az elfeledett aktivisták. Kormánypárti magyar politika az első Csehszlovák Köztársaságban* (Nostra tempora 19), Somorja, Fórum Kisebbségkutató Intézet, 2013, 219 s., ISBN 978-80-89249-66-4

Attila Simon sa dlhodobo venuje dejinám Maďarov v Československu, v rámci tejto témy patrí medzi všeobecne rešpektovaných odborníkov. Vo svojom výskume sa sústreďuje najmä na prvú polovicu 20. storočia, pričom patrí medzi veľmi plodných autorov. V minulosti publikoval významné knihy o priebehu pozemkovej reformy na južnom Slovensku so zameraním na etnické aspekty kolonizácie, ako aj práce k roku 1938, či najnovšiu prehľadovú prácu k dejinám územia arbitrážne pripojeného

k Maďarsku v rokoch 1938–1945. Jeho štúdie sú prístupné aj v slovenskom alebo v českom preklade, resp. počas svojich pražských pobytov niekoľko krát vystúpil s prednáškou aj na pôde ÚČD FF UK.

Kniha, o ktorej píšem, nie je novinkou. Pravdepodobne kvôli jej jazyku však na ňu v českom ani slovenskom prostredí príliš nereflektujú. Attila Simon sa v nej rozhodol spracovať pomerne neznámu a všeobecne v historiografii minimálne reflektovanú kapitolu dejín ČSR — maďarskú aktivistickú politiku. Predložil príbeh o politikoch, čiastočne inšpirujúcich sa situáciou v sudetonemeckom prostredí, ktorí začali spolupracovať s vládnymi stranami. Založili dokonca vlastné maďarské sekcie v rámci vplyvných československých strán a snažili sa motivovať občanov maďarskej národnosti k zlepšeniu vzťahov so štátnymi orgánmi, s cieľom aktívne participovať na ekonomických ako aj politických výhodách naskytnuvších sa v novom štáte. Išlo predovšetkým o rozdelenie zvyškovej pôdy, ale aj o šírenie emancipačných a republikánskych ideálov na južnom Slovensku. Za toto boli aktivisti už v medzivojnovom období označovaní aj za kolaborantov a tento ich obraz pretrval v maďarskej historiografii dodnes.

V ôsmych kapitolách, poskladaných do veľkej miery chronologicky, autor pomenoval niekoľko zásadných tematických okruhov a medzníkov z dejín tejto politickej platformy, ktorá sa však nikdy nerozvinula do silnejšieho a stabilnejšieho hnutia. Začiatky maďarského aktivizmu sa viažu k pozemkovej reforme a k aktivitám agrárnej strany. Významnou postavou v nej je neskorší poslanec István Csomor. Je zaujímavé, že určitú dobu (v rokoch 1925–1927) koketovala s aktivizmom aj do tej doby jednoznačne opozičná Maďarská národná strana, na čele s Józsefom Szent-Iványm. Zľava dopĺňajú túto politickú mozaiku socialisti okolo Ignáca Schultza, ktorý mimochodom v roku 1938 odišiel do exilu, kde ďalej spolupracoval s Edvardom Benešom a spol. Zaujímavých postáv je v tomto príbehu viac, obzvlášť na poli žurnalistiky. Keď zažíval maďarský aktivizmus v tridsiatych rokoch zlatý vek, v parlamente mala táto platforma troch poslancov a ich popularita medzi maďarským voličstvom bola okolo 15–20 %.

Simonova analýza ukazuje, že maďarským aktivistom sa nepodarilo vybudovať pevnejšiu bázu pre tvorbu novej republikánskej politiky. Ich neschopnosť koncepčne prispieť do diskusie o československo-maďarských vzťahoch ilustruje tým, že napr. ani v tak citlivej téme, akou bola v maďarskom prostredí otázka trianonskej mierovej zmluvy, nevedeli priniesť niečo nové. Len kopírovali názor a argumenty vládnych kruhov. Zvláštnym — aj keď vo svojej podstate logickým — javom bolo ich silné zacielenie voči pomerom v horthyovskom Maďarsku a voči konkurentom na domácej pôde — opozičným maďarským stranám spolupracujúcim s vládami v Budapešti. Aktivistickú tlač redigovali často emigranti z Maďarska. Pri štúdiu ich agendy potom neprekvapí ani fakt, že venovali veľkú pozornosť Maďarsku a s nápadi na riešenie domácich problémov príliš neprichádzali

To, že Simon k stanovenému cieľu pristúpil z heuristického hľadiska naozaj zodpovedne, odráža veľký počet využitých a spracovaných archívnych zbierok z Česka, Slovenska a Maďarska a vyčerpávajúci zoznam dobových tlačí a periodík rôzneho charakteru. Objavenie doteraz neznámych prameňov, ako aj vyťaženie existujúcich, predstavujú veľmi silnú stránku knihy. Autor sa výrazne inšpiroval výskumom su-

detonemeckého aktivizmu a v knihe porovnáva tieto dve prostredia. Zvolenú tému teda diskutuje v celorepublikovom kontexte. Pritom vnímanie dejín prvej republiky ako komplikovaného, ale jedného celku, je žiaľ v českej aj slovenskej historiografii od deväťdesiatych rokov na výraznom ústupe v prospech národne a regionálne poňatých diel. Ostáva len veriť, že predložené výsledky, ako aj autorove koncepčné úvahy neostanú súčasťou len diskusií v maďarskojazykovom prostredí, ale že sa mu podarí nájsť patričné miesto napríklad aj v českom a slovenskom jazykovom prostredí.

Miroslav Michela

Cyklus konferencií *Kultura Europy Środkowej* probíhající v Zabrzu

V hornoslezském Zabrzu (1915–1945 Hindenburg), které leží 20 km jižně od Katovic, probíhá — mimo symposií v jiných vědních oborech — již takřka dvě desetiletí cyklus tematických konferencií věnovaný dějinám a kultuře střední Evropy. Organizuje je Institut historii Slezské univerzity v Katovicích, zejména jeho spiritus agens, prof. Antoni Barciak, hostitelem je zdejší městské muzeum; setkání jsou štědře financována tímto průmyslovým městem s dlouhou a pozvolna uhasínající tradicí hlubinných uhelných dolů. Z konferencií pravidelně vycházejí sborníky, z nichž namátkou můžeme zmínit svazek věnovaný vzdělanosti Horního Slezska,¹ intelektuální kultuře střední Evropy s důrazem na hornoslezský region² či reáliím každodenního života ve střední Evropě, opět s těžištěm v tematice slezské, ale např. i malopolské.³ Mezi účastníky samozřejmě převažují polští badatelé zejména z Katovic, Opolí či Vratislavi, ale od samých počátků jejich program svými příspěvky obohacují i čeští vědci, jmenovitě prof. Marie Bláhová a prof. Ivan Hlaváček. Už na první pohled se může zdát, že jednání zabrzanských konferencií bývá vymezeno tematicky jen velmi volně: očiividně se v některých sbornících podařilo jednotící prvek udržet více, v jiných méně.

Za vydařené setkání pokládám zatím poslední, v pořadí devatenáctou konferencií věnovanou systémům reprezentace a parlamentarismu ve střední Evropě v historické perspektivě (*Systemy reprezentacji i parlamentarizm w Europie środkowej w rozwoju historycznym*), jež probíhala ve dnech 19.–21. listopadu roku 2015. Jak bývá při podobných velkoryse pojatých akcích v Polsku zvykem, počítá se s účastí veřejnosti, zejména té školní, a jednání hrají významnou roli v životě města. To naznačilo už přivítání a úvodní slavnostní přednášky a panelová diskuse, jež proběhly v Novém divadle v Zabrzu. Vystoupil tu nejdříve soudce polského ústavního soudu Jerzy A. Stepien, který hovořil o východním a západním paradigmatu veřejné vlády a samosprávy a potažmo o místu Polska mezi oběma těmito systémy. Zdůraznil roli raně novověké Rzeczypospolitej v dějinách evropského parlamentarismu a zároveň velmi aktuální potřebu

1 Antoni BARCIAK (ed.), *Kultura edukacyjna na Górnym Śląsku*, Katowice 2002.

2 Antoni BARCIAK (ed.), *Źródła kultury umysłowej w Europie Środkowej ze szczególnym uwzględnieniem Górnego Śląska*, Katowice 2005.

3 Antoni BARCIAK (ed.), *Realia życia codziennego w Europie środkowej ze szczególnym uwzględnieniem Śląska*, Katowice — Zabrze 2011.